

Usporedba učestalosti razvoda braka roditelja djece s teškoćama i roditelja djece tipičnog razvoja

---

Bebić, Lara

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:950063>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-23**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Education and Rehabilitation Sciences - Digital Repository](#)

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

**Usporedba učestalosti razvoda braka roditelja djece s teškoćama i
roditelja djece tipičnog razvoja**

Lara Bebić

Zagreb, lipanj 2018.

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad

**Usporedba učestalosti razvoda braka roditelja djece s
teškoćama i roditelja djece tipičnog razvoja**

Lara Bebić

Doc. dr. sc. Sonja Alimović

Zagreb, lipanj 2018.

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisala rad „Usporedba učestalosti razvoda braka roditelja djece s teškoćama i roditelja djece tipičnog razvoja“ i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Lara Bebić

Mjesto i datum: Zagreb, 20. lipnja 2018.

Sažetak

Istraživanja o razvodima braka izvan Republike Hrvatske svrstavaju roditelje djece s teškoćama duž čitavoga kontinuuma: od povećanih rizika za razvod pa sve do manje vjerojatnosti za takav ishod. U okviru tih istraživanja, prisutnost djeteta s teškoćama možemo promatrati kao negativan, pozitivan ili neutralan čimbenik povezan s razvodom. Temeljem oprečnih rezultata tih istraživanja, ali i još neistraženom tematikom u Republici Hrvatskoj, postavljen je glavni cilj ovoga rada: ustvrditi razlike u učestalosti razvoda braka roditelja djece s teškoćama i roditelja djece tipičnoga razvoja te definirati čimbenike rizika razvoda roditelja u obiteljima s djecom s teškoćama u razvoju. Istraživanje je koristilo sekundarni izvor podataka, a podaci su se prikupljali u svih jedanaest podružnica Centra za socijalnu skrb u gradu Zagrebu. Napravljena je baza svih predmeta razvoda te su podaci obrađeni u Statističkom programu za društvene znanosti (SPSS). Rezultati su pokazali veću sličnost nego razliku među roditeljima djece s teškoćama i roditelja djece tipičnog razvoja; nisu se značajno razlikovali po obrazovnoj razini, radnom statusu niti po broju i dobi djece. Ovi rezultati poticaj su daljnim kvalitativnim i kvantitativnim istraživanjima koja bi zajedno mogla rasvijetliti čimbenike povezane s razvodom roditelja djece s teškoćama.

Ključne riječi: razvod, djeca s teškoćama, roditeljstvo

Abstract

Foreign researches of divorce place parents of children with disabilities along the whole divorce continuum: from divorce rates of those parents being higher than average to them being less susceptible to that outcome. Because of those results, children with disabilities can be seen as a negative, neutral or even positive factor related to divorce. Due to inconsistent results as well as absence of any study of that kind in the Republic of Croatia, the following aim emerged: to determine the difference in divorce frequency between parents of children with disabilities and parents of typically developing children as well as to define the risk factors for divorce of parents of children with disabilities. The study was based on secondary data collection meaning that data were gathered in all of the offices of Centers for Social Welfare of Zagreb. Data were merged into a base in order to be analyzed using Statistical Package for the Social Science (SPSS). Results indicated that parents of children with disabilities did not differ significantly in comparison to parents of typically developing children; they were more similar than different in terms of education, employment, number of children and age of children. These results can serve as an encouragement to invest in future qualitative and quantitative researches that could enlighten the factors that contribute to or decrease the chances of parents of children with disabilities to get divorced.

Keywords: divorce, children with disabilities, parenting

Sadržaj

1. Uvod.....	1
1.1. Teorije razvoda braka	1
1.2. Pravni aspekt razvoda braka	2
1.3. Razvod roditelja djece s teškoćama u razvoju	4
2. Problem istraživanja.....	10
2.1. Cilj, problemi i hipoteze istraživanja.....	10
3. Metode istraživanja	10
3.1. Uzorak.....	11
3.2. Način provođenja istraživanja	11
3.3. Metode obrade podataka	12
4. Rezultati	12
5. Rasprava.....	22
6. Zaključak.....	28
7. Literatura	29

1. Uvod

1.1. Teorije razvoda braka

Razvod roditelja dugotrajan je proces koji započinje razmišljanjem o razvodu. U toj prvoj fazi zajednički život postaje manje poželjan, roditelji postaju udaljeniji, više se svađaju. To je faza emocionalnog razvoda koja traje oko godinu dana. Druga faza čini pravni razvod u kojoj se pokreće postupak razvoda i kada odluka o razvodu postaje konačna. Treću fazu čini vremenski period nakon razvoda (Grozđanić, 2000). Polovica prvih brakova završava razvodom, zbog čega članovi obitelji snose ekonomske, fizičke i psihološke posljedice (Sbarra, Law i Portley, 2011). Postoje tri modela raspadanja brakova – model pojave nezadovoljstva, model razočaranja i model dugotrajne dinamike. Model pojave nezadovoljstva govori o tome da na razvod braka utječu štetne posljedice pojačanja konflikta i negativnog ponašanja. Ljubav dovodi partnere do braka i mladi bračni parovi su duboko zaljubljeni i privrženi jedno drugome. Međutim, to početno oduševljenje i ljubav koja spaja ljude zajedno dovest će do odabira tog partnera za brak, ali ne nužno do uspjeha u bračnom životu. Način na koji se oni nose s različitostima je važniji čimbenik za uspjeh u braku. Ako različita razmišljanja postaju intenzivnija i ukorjenjenija, bračni partneri postaju nesložni i počinju se percipirati kao suprotnosti. Takve promjene partnere dovode do bračnog nezadovoljstva, ali i do razvoda. Model razočaranja govori o tome da jenezadovoljstvo brakom povezano s opadanjem osjećaja ljubavi među partnerima i smanjenje privrženosti nakon čega nastaju ambivalentni osjećaji o bračnom životu (Huston, Niehuis i Smith, 2001). Model dugotrajne dinamike pretpostavlja da uzorci veze nastaju tijekom predbračne veze i opstaju u braku (Huston, 1994 prema Huston, Niehuis i Smith, 2001). Za razliku od modela razočaranja, dobra predbračna veza u ovome modelu pretpostavlja će dobar brak. Put do oltara u ovome slučaju nije put popločan idealizacijom i romantikom, već činjenicom da se partneri odlučuju za brak „otvorenih očiju“, uzimajući u obzir snage i slabosti veze (Huston, Niehuis i Smith, 2001). Huston, Niehuis i Smith (2001) istraživanjem su pokazali točnost modela dugotrajne dinamike jer su dobili rezultate koji pokazuju kako se sretni i nesretni bračni partneri u budućnosti mogu razlikovati već na početku braka, odnosno da inicijalne razlike među njima opstaju te da ti

rani uzorci pretpostavljaju dugoročni status braka. Za razliku od partnera u braku, razvedeni partneri najčešće su govorili o opadanju privrženosti i osjećaja ljubavi u prve dvije godine braka što bi bio ekvivalent modelu razočaranja. Model pojave nezadovoljstva nije se pokazao točnim u ovom istraživanju (Huston, Niehuis i Smith, 2001). S tim rezultatima slažu se i autori Lavner, Karney i Bradbury (2014) koji smatraju da se problemi u vezama ne bi trebali smatrati dijelom degenerativnog procesa koji se s vremenom pogoršava, već bi se moglo bolje objasniti kao kronično dosljedno stanje upravo zato što su se problemi u vezi pokazali postojanima. Ovakvi rezultati podupiru ranija istraživanja koja pokazuju da odabir dugoročnog partnera uključuje i odabir određenih nerješivih problema (Wile, 1998 prema Lavner, Karney i Bradbury, 2014). Stoga se može zaključiti da su korijeni bračnog nezadovoljstva prisutni u ranim fazama veze i da ostaju stalni tijekom vremena (Lavner i Bradbury, 2010; Mattson, Frame i Johnson, 2011; Birditt, Hope, Brown i Orbuch, 2012).

Karney, McNulty i Frye (2001) tvrde da je održavanje ili opadanje zadovoljstva vezom rjeđe povezano sa sadržajem partnerovih vjerovanja o vezi, a više s načinom integracije tih vjerovanja. U ranim fazama romantične veze, partnerova vjerovanja mogu biti pozitivna u svim aspektima veze. U tom slučaju, zadatak integracije je relativno jednostavan. Međutim, u dugotrajnim vezama u kojima se od osobe zahtijeva usklađivanje prvotnih pozitivnih procjena veze s određenim izazovima i razočaranjima koji nadolaze to postaje pravi izazov. Razlika između zadovoljstva koje traje i zadovoljstva koje opada vjerojatno leži u različitim načinima na koje se to usklađivanje odvija. Kada je određeno iskustvo pozitivno, povezivanje tog iskustva s drugim osobinama partnera povećava zadovoljstvo vezom. Isto tako, kada je određeno iskustvo negativno, povezivanje tog iskustva s drugim osobinama partnera može dovesti do povećanja nezadovoljstva vezom (Karney, McNulty i Frye (2001). Također, ključni problem koji leži u opadanju zadovoljstva vezom nije nastajanje problema u vezi već povećanje netolerancije za probleme koji su postojali od početka (Karney, McNulty i Frye, 2001).

1.2. Pravni aspekt razvoda braka

Prema obiteljskom zakonu (NN 103/2015) prestanak i vrijeme prestanka braka određeno je člankom 47:

(1) „Bez obzira na oblik u kojemu je sklopljen, brak prestaje smrću bračnog druga, proglašenjem nestalog bračnog druga umrlim, poništajem ili razvodom.

(2) Brak prestaje poništajem ili razvodom kad odluka suda o poništaju ili razvodu braka postane pravomoćna.

(3) Ako je nestali bračni drug proglašen umrlim, brak prestaje danom koji je pravomoćnom odlukom suda utvrđen kao dan smrti nestalog bračnog druga.

(4) Ako brak sklopljen u vjerskom obliku prestane prema odredbi stavka 2. ovoga članka, prestanak braka ne utječe na obveze bračnih drugova koje proizlaze iz propisa vjerske zajednice pred kojom je brak sklopljen“ (Obiteljski zakon NN 103/2015, čl. 47).

Također, prema istome zakonu (NN 103/2015) člankom 51. određuje se u kojim slučajevima sud ima pravo razvesti brak:

1. „ako oba bračna druga predlažu razvod braka na temelju sporazuma

2. ako utvrdi da su bračni odnosi teško i trajno poremećeni ili

3. ako je od prestanka bračne zajednice protekla godina dana“ (Obiteljski zakon NN 103/2015, čl. 51).

Člankom 54. određuje se proces razvoda braka kad bračni partneri imaju zajedničko maloljetno dijete:

(1) „Bračni drugovi koji imaju zajedničko maloljetno dijete dužni su prije pokretanja sudskog postupka radi razvoda braka sudjelovati u obveznom savjetovanju sukladno odredbama članaka 321. do 328. ovoga Zakona.

(2) Ako se bračni drugovi iz stavka 1. ovoga članka namjeravaju razvesti na temelju sporazuma, dužni su sastaviti plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi iz članka 106. ovoga Zakona.

(3) Ako ne sastave plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi do okončanja obveznog savjetovanja, bračni drugovi su dužni pristupiti prvom sastanku obiteljske medijacije, osim u slučajevima iz članka 332. ovoga Zakona.

(4) Bračni drug koji ne pristupi prvom sastanku obiteljske medijacije sukladno odredbi stavka 3. ovoga članka ne može podnijeti tužbu radi razvoda braka.

(5) Iznimno od stavka 4. ovoga članka, bračni drugovi imaju pravo na tužbu radi razvoda braka u slučajevima iz članka 332. ovoga Zakona“ (Obiteljski zakon NN 103/2015, čl. 54).

1.3. Razvod roditelja djece s teškoćama u razvoju

Brakovi roditelja djece s teškoćama u razvoju često su opisivani kao teški, disfunkcionalni i podložni razvodu. Iako u literaturi i medijima nalazimo navode da stres, tuga i ostali čimbenici povezani s odgajanjem djeteta s teškoćama rezultiraju visokim stopama bračnog neslaganja, nezadovoljstva i razvoda, ta činjenica nije u potpunosti potvrđena istraživanjima (Sobsey, 2004). Kearney i Griffin (2001) proveli su kvalitativno istraživanje koje je pokazalo previranja roditelja između tuge i sreće. Tuga je najčešće proizlazila iz roditeljskih odnosa s drugim ljudima, dok je sreća proizlazila iz odnosa između roditelja i djeteta. Ipak, roditelji su iskustvo odgajanja djeteta s teškoćama češće opisivali kao pozitivno. Vjeruju da ih je prisutstvo djeteta s teškoćama učinilo „boljim ljudima“ te da ih je „osnažilo“. Roditelji su prihvatili proces tugovanja i suočili se s njim, čineći to iskustvo pozitivnim i značajnim te ga stavljajući u kontekst sreće u čemu su našli smisao. Nadalje, autori McCoyd, Akincigil i Paek (2010) tvrde da različite obitelji drugačije odgovaraju na zahtjeve roditeljstva djece s teškoćama u razvoju. Neki će roditelji spremno prihvatiti te izazove i shvatiti da ih to pokreće; drugi će se roditelji prestrašiti promjena i propitkivati vlastitu spremnost za odgajanje djeteta. Njihovo istraživanje pokazuje da prisutstvo djeteta s teškoćama u razvoju nije nužno poticaj za razvod roditelja. Iako ne postoji linearna povezanost između težine djetetove teškoće, odnosno opterećenosti roditelja i njihova razvoda, ostali čimbenici poput stabilnosti djetetova stanja, potrebe za dodatnom zdravstvenom pomoći kod kuće te potreba za odmor pokazali su se kao značajni (McCoyd, Akincigil i Paek, 2010).

Autori Hartley, Seltzer, Barker i Greenberg (2011) tvrde da su dosadašnja istraživanja kvalitete bračnog života u obiteljima djece s teškoćama u razvoju uključivala samo opservacije bračnih interakcija. Stoga autori naglašavaju važnost procjene supružnika o kvaliteti vlastitoga bračnog života jer smatraju da se samo na taj način može dobiti realna slika o interakcijama među partnerima. Opservacije bračnih interakcija bilježe kvalitetu stvarnih interakcija, neovisno o tome kakva je percepcija bračnih partnera o vlastitoj bračnoj kvaliteti. Stoga je nužno uključiti samoprocjene subjektivnih doživljaja roditelja koji predstavljaju reprezentativniji način shvaćanja odnosa između partnera tijekom vremena i kroz razne situacije. Takve samoprocjene mogu uključivati i kognitivne čimbenike poput shvaćanja i očekivanja partnera o kvaliteti bračnog života što je povezano s dugoročnim opstankom braka. Negativne interakcije partnera pod utjecajem su načina na

koji ih oni interpretiraju i kome ih pripisuju. Roditelji koji pripisuju negativne partnerske interakcije stresu zbog djece češće će ostati u braku i biti zadovoljni njime nego roditelji koji ih pripisuju nezadovoljavajućom osobinom partnera ili problemu u braku (Hartley, Seltzer, Barker i Greenberg, 2011).

Generalno, istraživanja o ovoj problematici su oprečna. Međutim, može se izvući zaključak da dijete s teškoćama u razvoju može negativno utjecati na brak roditelja, ali ne značajno jer mnogi roditelji ostaju u braku i opisuju ga visokokvalitetnim. Naravno, potrebna su još mnoga istraživanja koja bi odredila čimbenike koji razlikuju roditelje čiji je brak pod negativnim utjecajem djeteta s teškoćama od onih čiji brak nije pod negativnim utjecajem. Ipak, neka istraživanja pokazuju sljedeće čimbenike koji bi mogli razlikovati ove dvije skupine roditelja (Hartley, Seltzer, Barker i Greenberg, 2011):

- 1) Dijagnoza djeteta
- 2) Dob djeteta
- 3) Intelektualni status, simptomi autizma i problemi u ponašanju djeteta
- 4) Karakteristike roditelja i obitelji
- 5) Roditeljski resursi i strategije suočavanja

(1) Dijagnoza djeteta kroz istraživanja se pokazala kao čimbenik koji utječe na razinu stresa u obitelji, a na taj način i na razvod roditelja. Dok se roditelji djece s Down sindromom razvode u istoj mjeri ili čak manje od roditelja djece tipičnog razvoja, roditelji djece s poremećajem iz autističnog spektra najčešće razvode (Hartley i sur., 2010). Te činjenice može objasniti rana dijagnostika i točan uzrok Down sindroma, kao i karakteristike djece s tom dijagnozom koji izazivaju manje stresa (Esbensen i Seltzer, 2011 prema Hartley, Seltzer, Barker i Greenberg, 2011) za razliku od roditelja djece s poremećajem iz autističnog spektra koji su obilježeni nesigurnim dijagnozama i uzrocima PAS-a kao i određenim problemima u ponašanju koje prati dijagnozu, ali i nerazumijevanjem i netolerancijom javnosti (Wiggins, Baio i Rice, 2006 prema Hartley, Seltzer, Barker i Greenberg, 2011).

(2) Roditelji djece tipičnog razvoja najčešće se razvode u prvim godinama braka ili kada su im djeca niske kronološke dobi (Bramlett i Mosher, 2002). U tim ranim godinama braka roditelji su posvećeni više djeci, a manje partneru. Kako djeca rastu i razvijaju se te postaju samostalnija, roditeljske se odgovornosti smanjuju i

moгу se posvetiti jedno drugome kao i održavanju pozitivnog i snažnog braka (Hartley, Seltzer, Barker i Greenberg, 2011). Međutim, roditelji djece s teškoćama često ne doživljavaju takav obrazac opadanja odgovornosti i stresa vezanog uz dijete jer djeca s teškoćama često nastavljaju živjeti s njima (Seltzer i sur., 2001 prema Hartley, Seltzer, Barker i Greenberg, 2011). Kao rezultat tog produljenog stresa, roditelji prolaze kroz dulje razdoblje osjetljivosti na razvod koje se pomiče sve do odrasle dobi njihove djece (Hartley, Seltzer, Barker i Greenberg, 2011).

- (3) Problemi u ponašanju dosljedno se pojavljuju u istraživanjima kao najsnažniji prediktor roditeljskog stresa koji može dovesti do negativnih interakcija među supružnicima. Suprotno tome, sniženo intelektualno funkcioniranje nije povezano s kvalitetom bračnog života. Također, težina simptoma autizma nije bila povezana s bračnim statusom roditelja (Freedman i sur., 2011 prema Hartley, Seltzer, Barker i Greenberg, 2011). Stoga istraživanja upućuju na to da je roditeljski stres jače povezan s razinom problema u ponašanju, nego s intelektualnim statusom i simptomima autizma (Baker, Blacher, Crnic i Edlebrock, 2002; Baker i sur., 2003; Hartley, Barker, Seltzer, Floyd i Greenberg, 2011 prema Hartley, Seltzer, Barker i Greenberg, 2011).
- (4) Demografske karakteristike roditelja u općoj populaciji pokazale su se kao čimbenik povezan s bračnim neslaganjem i razvodom. Stoga bi se ista povezanost mogla očekivati i za roditelje djece s teškoćama. Roditelji koji su manje obrazovani, koji ulaze u brak u ranijim godinama života i koji djecu dobiju rano u braku u većem su riziku za rastavu (Bramlett i Mosher, 2002; Hartley, Seltzer, Barker i Greenberg, 2011).
- (5) Istraživanja pokazuju da je negativni utjecaj stresora povezanih s djetetom smanjen kada roditelji koriste adaptivne strategije suočavanja. Roditelji koji imaju kvalitetnu socijalnu podršku i koji najčešće koriste strategije suočavanja usmjerene na rješavanje problema pokazuju pozitivniju psihološku dobrobit u odnosu na one koji koriste strategije izbjegavanja problema i ostale strategije usmjerene na emocije (Dunn, Burbine, Bowers i Tantleff-Dunn, 2001; Glidden, Billings i Jobe, 2006 prema Hartley, Seltzer, Barker i Greenberg, 2011). Stoga oni roditelji koji imaju snažnu socijalnu podršku prijatelja i obitelji i koji koriste adaptivne strategije

rješavanja problema kako bi se nosili sa stresom povezanim s djetetom, vjerojatno neće biti u riziku za negativne bračne interakcije i obrnuto (Hartley, Seltzer, Barker i Greenberg, 2011).

Corman i Kaestner (1992), kao i Mauldon (1992) navode da dijete s teškoćama smanjuje vjerojatnost da će njegova majka ostati u prvotnom braku. Reichman, Corman i Noonan (2004) govore da je vjerojatnost da roditelji djece s teškoćama više ne žive skupa povećana već u periodu od 12 do 18 mjeseci nakon rođenja djeteta s teškoćama.

Shufreit i Wurster (1975) objavili su rezultate istraživanja koje je uključivalo 76 roditelja djece s teškoćama u razvoju koji govore da nema povećanja stopa razvoda kod tih roditelja u odnosu na opću populaciju roditelja.

Sabbeth i Leventhal (1984) proveli su prvi pregledni rad istraživanja o postocima razvoda među roditeljima djece s teškoćama u razvoju i kroničnim bolestima. Od ukupno 23 istraživanja, samo njih šest imalo je kontrolnu skupinu roditelja djece tipičnog razvoja. Od tih šest istraživanja, niti jedna nije pokazala povišenja u postotku razvoda kod roditelja djece s teškoćama.

Hirst (1991) je uspoređivao stope razvoda roditelja djece s teškoćama u odnosu na roditelje djece tipičnog razvoja. Koristio je veliki reprezentativni uzorak djece s teškoćama i njima jednaku kontrolnu skupinu. Nije bilo značajnih razlika u stopama razvoda između tih dviju skupina roditelja jer su mladi ljudi s teškoćama najčešće živjeli u dvoroditeljskim obiteljima s biološkim roditeljima. Također, razvedeni roditelji djece s teškoćama su u istoj mjeri i u jednakom vremenskom rasponu ostvarili vezu s novim partnerima.

Joesch i Smith (1997) sastavili su uzorak od 7000 majki. Generalno govoreći, teškoće nisu bile povezane s višom stopom razvoda. U usporedbi s majkama djece tipičnog razvoja, majke čija su djeca imala kongenitalnu srčanu bolest, cerebralnu paralizu, oštećenje vida, nisku porođajnu težinu imale su povišene stope razvoda. S druge strane, majke djece s kroničnim migrenama, teškoćama učenja, respiratornim alergijama, kongenitalnim anomalijama udova ili astmom imale su značajno manje stope razvoda od kontrolne skupine. Između majki čija su djeca prema teškoći pripadala u ostalih šest kategorija i majki iz kontrolne skupine nije bilo značajnih razlika u stopama razvoda.

Longitudinalno istraživanje autora Seltzer, Greenberg, Floyd, Pettee i Hong (2001) pratilo je 7000 ispitanike u trima točkama života, kada su imali prosječno 18, 36 i 53 do 54 godine. Upravo ovo istraživanje značajno je zbog razlikovanja utjecaja djeteta s teškoćama u razvoju ili teškom psihičkom bolešću na razvod braka u odnosu na utjecaj ostalih

čimbenika jer su istraživači izjednačili sudionike prije rođenja djeteta. To im je omogućilo da razdvoje utjecaj djeteta s teškoćama od utjecaja karakteristika roditelja na obiteljsku dinamiku. Na taj način su izbjegli ograničenja prethodnih istraživanja. Također, ostala istraživanja često su uzimala u obzir nereprezentativne prigodne uzorke koji su se sastojali od volontera zbog čega su rezultati istraživanja mogli na nebrojene načine biti izmijenjeni. Primjerice, moguće je da roditelji s najlošijom obiteljskom dobrobiti nisu htjeli sudjelovati u istraživanju pa istraživači nisu dobili realne rezultate. U ovom istraživanju svi su ispitanici imali sličnu obiteljsku pozadinu i razine sposobnosti kada su završili srednju školu te su na taj način ušli u odraslu dob sa sličnim polazištima. Tako da bi razlike u dinamici života između grupa roditelja kasnije tijekom života trebale ukazivati na to da dijete s teškoćama ili težom psihičkom bolešću može utječe na dobrobit i uspjeh roditelja. Rezultati pokazuju da suse roditelji djeteta s teškoćama u razvoj razlikovali od ostalih roditelja na varijablama zapošljavanja, novčanog dohotka, socijalne uključenosti, ali se nisu razlikovali od ostalih na varijablama fizičko zdravlje, psihološka dobrobit i bračni status.

Namkung i sur. (2015) istraživali su rizik za razvod kod 190 roditelja djece s teškoćama u odnosu na 7251 roditelja djece tipičnog razvoja. Uzorak su sastavili slučajnim odabirom i pratili ga tijekom 50 godina. Došli su do zaključaka da ne postoji statistički značajan povećani rizik za razvod povezan s postojanjem djeteta s teškoćama u obitelji. Rezultati govore da se razvodi 22% roditelja djece s teškoćama, a 20% roditelja djece tipičnog razvoja. Nadalje, u kontrolnoj skupini, veći broj djece povezan je s povećanim rizikom za razvod, ali u eksperimentalnoj skupini vrijedilo je suprotno: manji broj djece povezan je s povećanim rizikom za razvod.

Prisutstvo djeteta s teškoćama u razvoju često utječe na cijelu obitelj predstavljajući mnogobrojne stresore. Za neke obitelji, emocionalni i financijski problemi mogu negativno utjecati na bračnu vezu roditelja (Wei i Yu, 2010). Ranija istraživanja govore o razvodu roditelja djece s teškoćama kao o najčešćem ishodu (Wolfensberger, 1967; Tew i sur., 1974; Joesch i Smith, 2008 prema Baeza-Velasco i sur., 2013), a novija istraživanja pobijaju te rezultate ne pronalazeći dokaze da rođenje djeteta s teškoćama u razvoju automatski dovodi do češćih razvoda braka (McCoyd, Akincigil i Paek, 2010). Autori Risdal i Singer (2004) proveli su meta-analizu dostupnih istraživanja o usporedbi rastava braka između roditelja koji imaju dijete s teškoćama i onih koji nemaju. Prikupili su rezultate istraživanja koja potvrđuju veći broj razvoda, manji broj razvoda i sličan broj razvoda braka roditelja djece s teškoćama u razvoju u odnosu na roditelje djece tipičnoga

razvoja. Risdal i Singer (2004) navode kako suvremena istraživanja prikazuju širok spektar reakcija na dijete s teškoćama u obitelji. Primjerice, reakcije mogu uključivati pozitivnu prilagodbu koja osnažuje obitelj, a u kojoj je dijete s teškoćama doprinos obiteljskoj kvaliteti života (Ferguson, 2001 prema Risdal i Singer, 2004). Međutim, taj široki spektar uključuje i činjenicu da postojanje djeteta s teškoćama u obitelji može biti zahtjevno i stresno te može opteretiti stabilnost braka. Risdal i Singer (2004) u svojoj su meta-analizi koristili metodu izračuna ukupne veličine uzorka kojom su došli do zaključka da postoji generalno negativni utjecaj djeteta s teškoćama na bračnu povezanost i prilagodbu, ali veličina učinak je mnogo manja od očekivane. Govoreći o konkretnim podacima, postotak razvoda roditelja djece s teškoćama iznosio je 14.87%, a postotak razvoda roditelja djece tipičnog razvoja iznosio je 13.22% što je razlika od samo 1.65%.

S meta-analizom autora Risdal i Singer (2004) slažu se i rezultati McCoyd, Akincigil i Paek (2010), a to je da, kada se kontroliraju ostale varijable, nema značajnih razlika u razvodima među skupinama roditelja.

Pregled stranih istraživanja nije omogućio čvrste i stabilne zaključke. Rezultati nisu jednoznačni što bi moglo upućivati na utjecaj raznih metodoloških značajki istraživanja, kao i kulturalne razlike, odabir uzorka ispitanika i način provedbe istraživanja. Do današnjega dana u Republici Hrvatskoj nažalost ne postoji nijedno istraživanje koje bi obuhvaćalo ovu tematiku.

2. Problem istraživanja

2.1. Cilj, problemi i hipoteze istraživanja

Zbog oprečnih rezultata koje pokazuje literatura, kao i nepostojanja sličnih istraživanja u Republici Hrvatskoj pokazalo se važnim napraviti prvi korak u istraživanju te tematike. Stoga je glavni cilj istraživanja ustvrditi razlike u učestalosti razvoda braka roditelja djece s teškoćama i roditelja djece tipičnoga razvoja te definirati čimbenike rizika razvoda roditelja u obiteljima s djecom s teškoćama u razvoju.

Sukladno glavnom cilju, postavljen je sljedeći problem i hipoteza:

1. Ispitati razlikuju li se roditelji djece s teškoćama u razvoju od roditelja djece tipičnog razvoja po broju razvoda u gradu Zagrebu.

H1: Roditelji djece s teškoćama u razvoju češće se razvode od roditelja djece tipičnog razvoja.

Specifični ciljevi koji proizlaze iz glavnoga cilja su:

1. Ispitati povezanost razvoda braka i broja djece u obitelji.
2. Ispitati povezanost godina rođenja djeteta i godina sklapanja braka roditelja.
3. Ispitati razlike u razini obrazovanja između roditelja djece s teškoćama i roditelja djece tipičnog razvoja.
4. Ispitati razlike u radnom statusu između roditelja djece s teškoćama i roditelja djece tipičnog razvoja.
5. Ispitati razlike u dobi između roditelja djece s teškoćama i roditelja djece tipičnog razvoja za vrijeme razvoda.
6. Ispitati učestalost razvoda roditelja djece s teškoćama u razvoju s obzirom na vrstu teškoća djeteta.

3. Metode istraživanja

Istraživanje je provedeno na razini deskripcije i utvrđivanja povezanosti pojava, odnosno korištena je kombinacija deskriptivnog i korelacijskog znanstveno-istraživačkog pristupa, a istraživanje koristi sekundarni izvor podataka.

3.1. Uzorak

Uzorak su činili predmeti razvoda roditelja koji su se razveli u 2017. godini u gradu Zagrebu, a u trenutku razvoda su imali barem jedno maloljetno dijete. Podaci su prikupljeni u svih jedanaest podružnica Centra za socijalnu skrb u gradu Zagrebu. Budući da u uzorak nisu birani određeni predmeti razvoda, već su obuhvaćeni svi predmeti, istraživanje je kao uzorak imalo cijelu populaciju grada Zagreba osim određenih predmeta razvoda koji u tom trenutku nisu bili arhivirani, pa nisu niti mogli biti zastupljeni u uzorku.

3.2. Način provođenja istraživanja

Kontaktiran je Centar za socijalnu skrb kako bi se dobila dozvola ravnateljice za pristup informacijama o predmetima razvoda. Po uputama ravnateljice, kontaktirane su Podružnice Centra za socijalnu skrb u Zagrebu: Črnomerec, Donji grad, Dubrava, Gornji grad – Medveščak, Maksimir, Novi Zagreb, Peščenica, Sesvete, Susedgrad, Trešnjevka i Trnje. Budući da Podružnice Centra za socijalnu skrb grada Zagreba predmete razvoda skladište u tiskanom obliku u arhivi, nije postojala mogućnost uzimanja podataka iz baze ili registra podataka u digitalnom obliku. Stoga je istraživanje uključivalo dolazak do Podružnice, prelistavanje predmeta razvoda i unos određenih podataka u bazu. Taj postupak odvijao se unutar prostorija pojedine Podružnice. Predmeti razvoda bili su najčešće arhivirani kao Obavezna savjetovanja i Mišljenje sudu. Iz svih predmeta razvoda unutar tih kategorija izvučene su sljedeće varijable:

1. Postojanje djeteta s teškoćama u razvoju
2. Dijagnoza djetetove teškoće
3. Rehabilitacija djeteta
4. Broj djece s teškoćama u razvoju
5. Broj djece ukupno
6. Godine djece u vrijeme razvoda
7. Godine roditelja u vrijeme razvoda
8. Razina obrazovanja roditelja
9. Radni status roditelja
10. Godina sklapanja braka roditelja

Imena i prezimena roditelja, djece ili bilo koji podaci koji bi mogli upućivati na identitet obitelji uključenih u prikupljanje podataka nisu se uzimali čime je omogućena anonimnost svake obitelji.

3.3. Metode obrade podataka

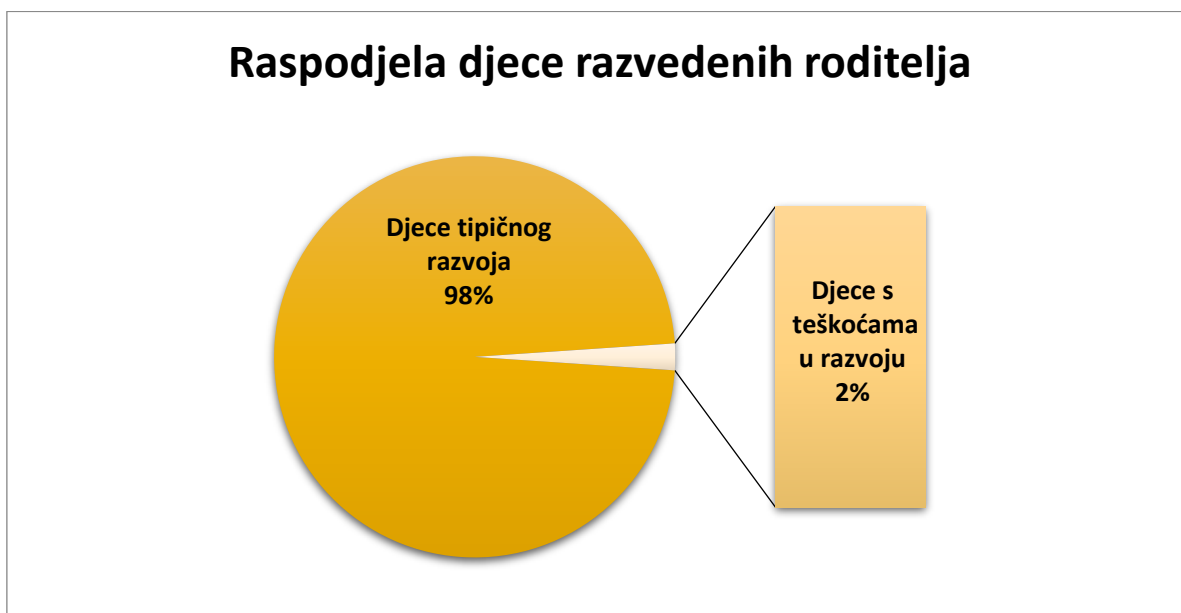
Podaci su obrađeni pomoću Statističkog programa za društvene znanosti - IBM SPSS Statistics 20 koristeći obradu podataka na temelju frekvencija, ispitivanja povezanosti među varijablama korištenjem Pearsonova koeficijenta korelacije te Mann-Whitney U test za ispitivanje razlike među varijablama.

4. Rezultati

Dijagram1: Djeca razvedenih roditelja prikazuje omjer djece s teškoćama u razvoju u odnosu na djecu tipičnog razvoja čiji su se roditelji razveli tijekom 2017. godine. Djeca razvedenih roditelja tipičnog razvoja čine 97,89% uzorka (N = 1324), dok djeca razvedenih roditelja s teškoćama u razvoju čine ostalih 2,11% (N = 28).

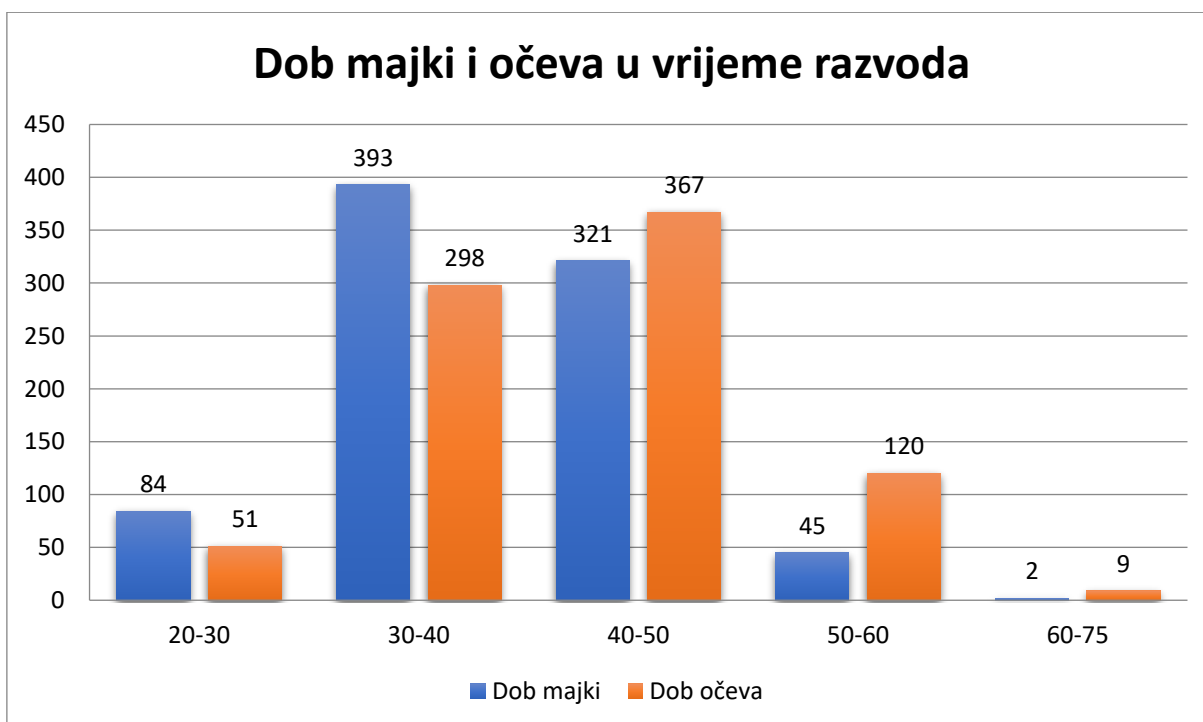
Budući da nije bilo moguće doći do podataka o sklopljenim brakovima u kojima postoji dijete s teškoćama, usporedba je napravljena na temelju omjera broja djece u uzorku i broja djece. Stoga je u Zagrebu zabilježeno ukupno 156 901 djece od čega 94% čine djeca tipičnog razvoja (N = 147 577), a 6% djeca s teškoćama u razvoju (N = 9324) (Državni zavod za statistiku, 2011).

Dijagram1: Djeca razvedenih roditelja

Dijagram2 prikazuje dob majki i očeva u vrijeme razvoda. Majke u uzorku najčešće pripadaju skupini 30 – 40 godina, a očevi 40 – 50 godina. Također, zamjetna je veća pojavnost majki u mlađoj dobi, a očeva u starijoj dobi.

Dijagram2: Dob majki i očeva u vrijeme razvoda

Tablica 1 i Tablica 2 prikazuju rezultate testiranja razlika između varijabli *Dob majka*, *Dob otac* i *Dijete s teškoćama*. Budući da varijable nisu pravilno distribuirane, korišten je neparametrijski Mann-Whitney U test. On je pokazao da ne postoji statistički značajna razlika između dobi majki djece s teškoćama u razvoju u odnosu na dob majke djece tipičnoga razvoja ($Z = -1,121$; $p = 0,262$). Također, ne postoji statistički značajna razlika niti između dobi očeva djece s teškoćama u razvoju i očeva djece tipičnoga razvoja ($Z = -0,563$; $p = 0,563$):

	Dob otac	Dob majka
Mann-Whitney U	10296,5	9622
Z	-0,578	-1,121
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,563	0,262

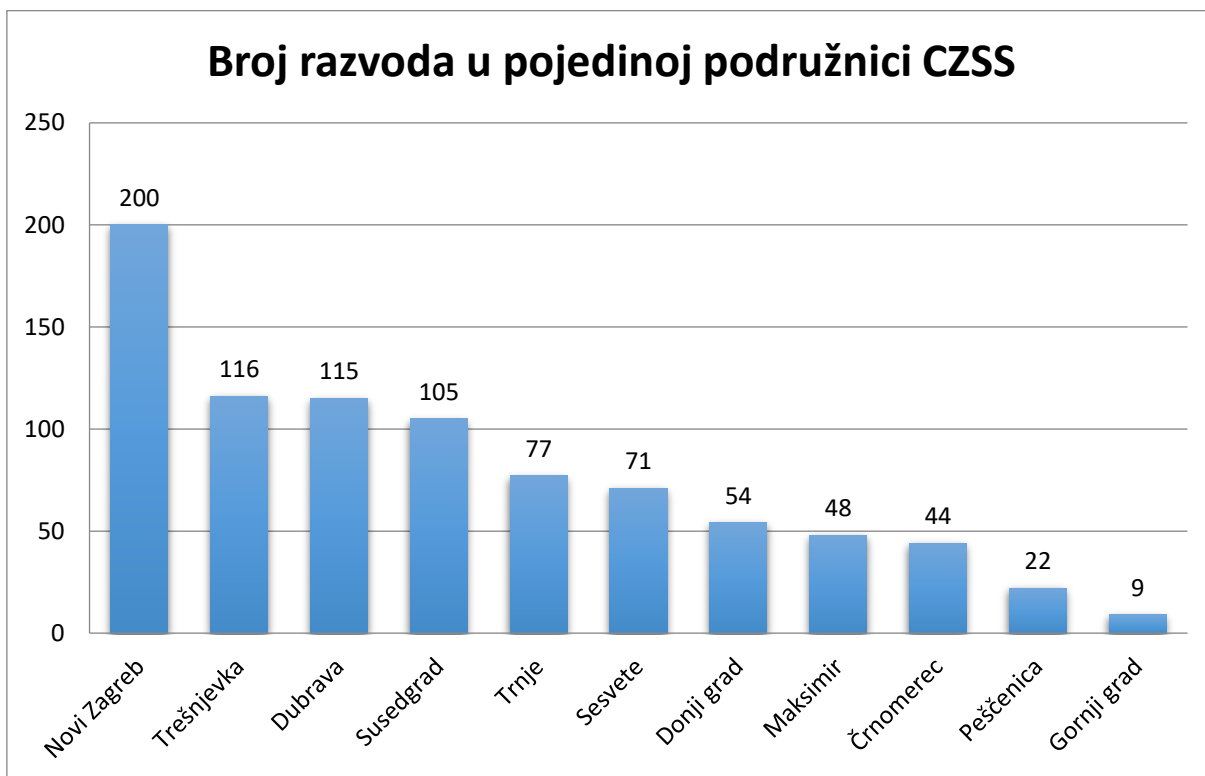
Tablica 1: Mann-Whitney U test značajnosti razlike s obzirom na postojanje djeteta s teškoćama

	Dijete s teškoćama	N	Mean Rank
Dob otac	NE	816	421,12
	DA	27	448,65
	Ukupno	843	
Dob majka	NE	816	420,29
	DA	27	473,63
	Ukupno	843	

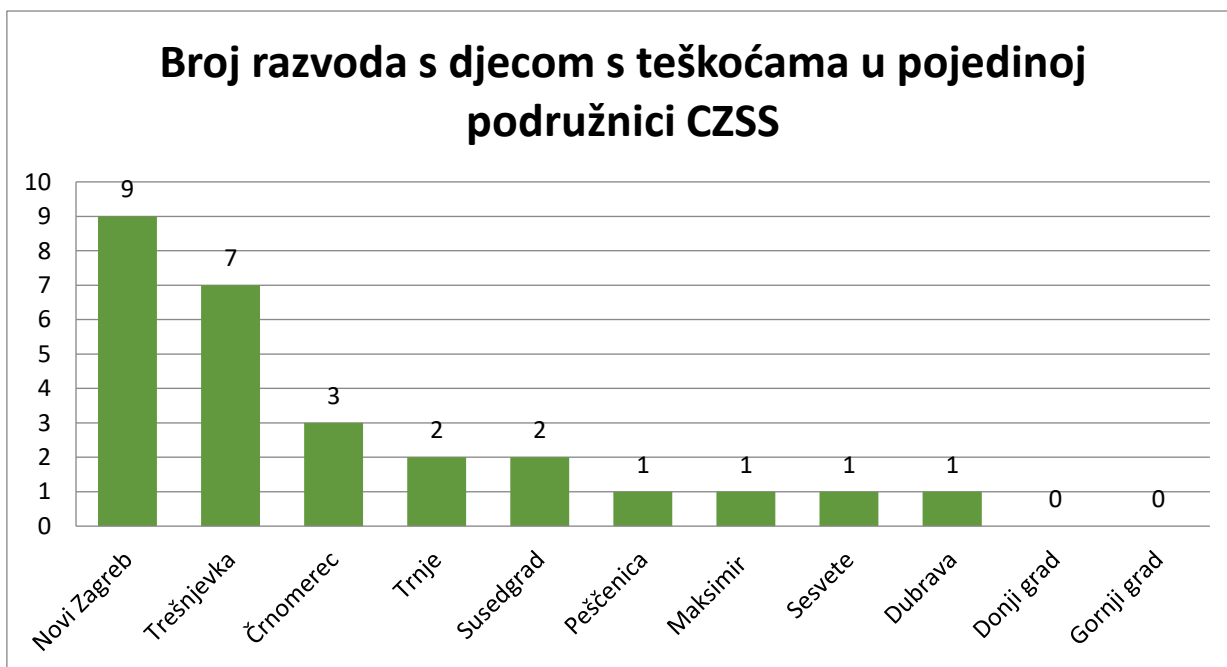
Tablica 2: Mann-Whitney test - rangovi

Dijagram 3 prikazuje broj ukupnih razvoda, a Dijagram 4 broj razvoda roditelja djece s teškoćama s obzirom na podružnicu. Tako podružnica Novi Zagreb prednjači brojem razvoda, odnosno ima ukupno 200 razvoda u protekloj 2017. godini, od toga i najviše razvoda roditelja djece s teškoćama, njih 9. Zatim slijedi podružnica Trešnjevka s ukupno 116 razvoda, od toga 7 razvoda roditelja djece s teškoćama. Stoga su Novi Zagreb i Trešnjevka podružnice s najviše razvoda ukupno, ali i najviše razvoda roditelja djece s teškoćama. Najmanje razvoda, njih ukupno 9 bilježi podružnica Gornji grad, a podružnice Donji grad i Gornji grad ne bilježe niti jedan razvod roditelja djece s teškoćama. Raspodjela razvoda roditelja djece s teškoćama i djece tipičnog razvoja po Podružnicama može se vidjeti u Tablica 3.

Dijagram 3: Razvodi po četvrtima

Dijagram 4: Broj razvoda s djecom s teškoćama

Podružnica	Dijete s teškoćama		Ukupno
	NE	DA	
Peščenica	21	1	22
Gornji grad	9	0	9
Novi Zagreb	191	9	200
Trešnjevka	109	7	116
Črnomerec	41	3	44
Maksimir	47	1	48
Donji grad	54	0	54
Trnje	75	2	77
Susedgrad	101	2	103
Sesvete	70	1	71
Dubrava	114	1	115
Ukupno	832	27	859

Tablica 3: Pregled raspodjele razvoda s djecom s teškoćama i djecom tipičnog razvoja u Podružnicama

Dijagram 5 prikazuje raspodjelu dijagnoza djece s teškoćama koji imaju razvedene roditelje. Za desetero djece ne postoji podatak o dijagnozi, sedmero ih ima poremećaj iz autističnog spektra, po dvoje ih ima teškoće učenja ili višestruke teškoće, a zatim slijede ADHD, govorne teškoće, Down sindrom, pareza pleksusa, distoni sindrom i oštećenja vida s po jednim djetetom u skupini.

Dijagram 5: Dijagnoze djece s teškoćama u razvoju unutar uzorka

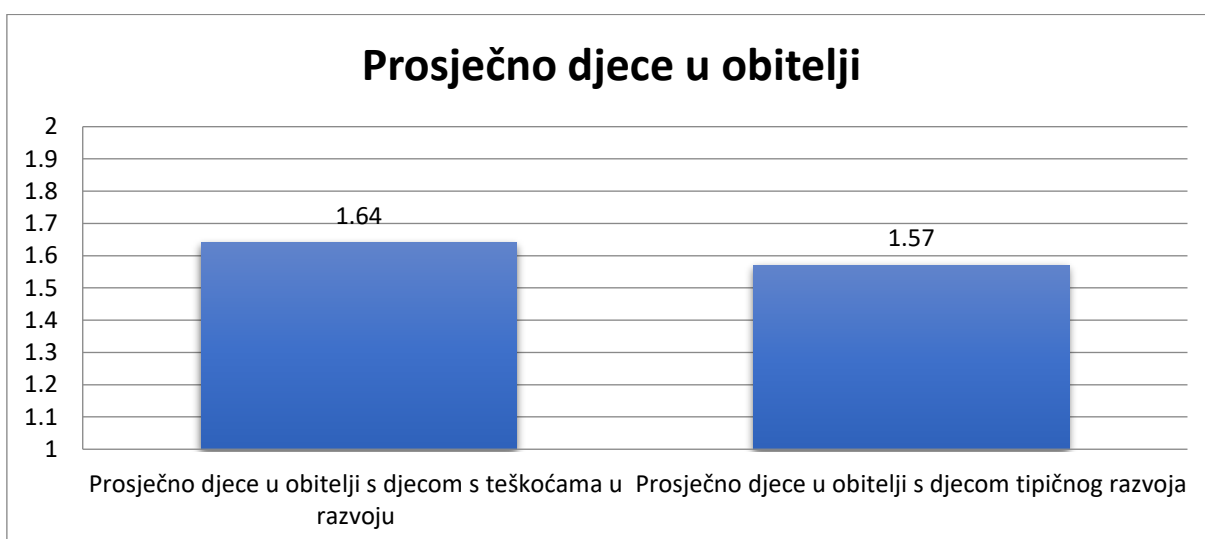
Dijagram 6 prikazuje broj djece u razvedenim obiteljima. Najviše razvedenih obitelji, odnosno 54% obitelji ima samo jedno dijete (N = 460), dvoje djece ima 37% obitelji (N = 317), a više od dvoje djece ima 9% obitelji (N = 80).

Dijagram 6: Razvedene obitelji po broju djece

Dijagram 7 prikazuje koliko prosječno djece imaju razvedeni roditelji. Ne postoji velika razlika između roditelja djece s teškoćama i roditelja djece tipičnog razvoja po prosječnom broju djece. Obitelji djece s teškoćama prosječno imaju 1,64 djece, a obitelji djece tipičnog razvoja prosječno broje 1,57 djece.

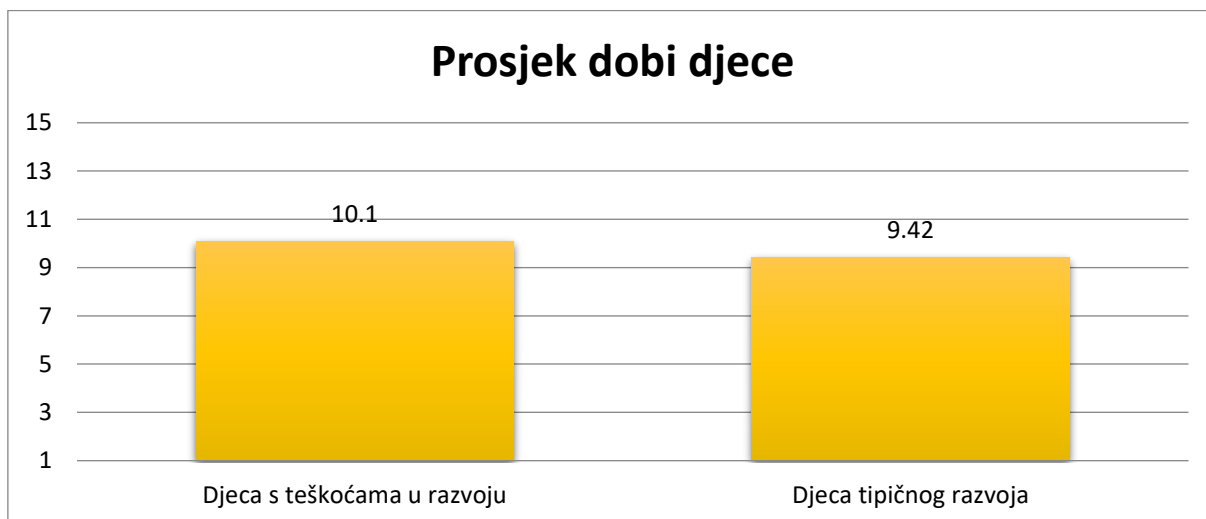
Dijagram 7: Prosječno djece u obitelji

Dijagram 8 prikazuje prosjek dobi djece s teškoćama i djece tipičnog razvoja. U trenutku razvoda djeca s teškoćama imala su prosječno 10,1 godina, a djeca tipičnog razvoja prosječno 9,42 godina.

Dijagram 8: Prosjek dobi djece

Tablica 4 prikazuje rezultate testiranja razlika između varijabli *Obrazovanje majka*, *Obrazovanje otac* i *Dijete s teškoćama*. Budući da varijable nisu pravilno distribuirane, korišten je neparametrijski Mann-Whitney U test. On je pokazao da ne postoji statistički značajna razlika između stupnja obrazovanja majki djece s teškoćama u razvoju u odnosu na majke djece tipičnoga razvoja ($Z = -1,079$; $p = 0,281$). S druge strane, postoji statistički značajna razlika između stupnja obrazovanja očeva djece s teškoćama u razvoju u odnosu na očeve djece tipičnoga razvoja ($Z = -2,036$; $p = 0,042$):

	Obrazovanje otac	Obrazovanje majka
Mann-Whitney U	8957	10014,5
Z	-2,036	-1,079
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,042	0,281

Tablica 4: Mann-Whitney test značajnosti razlike s obzirom na postojanje djeteta s teškoćama

Očevi djece s teškoćama imali su statistički značajno viši stupanj obrazovanja od očeva djece tipičnoga razvoja, ali ta razlika nije jako izražena što se vidi iz Tablica 5:

	Dijete s teškoćama	N	Mean Rank
Obrazovanje otac	NE	832	427,27
	DA	27	514,26
	Ukupno	859	
Obrazovanje majka	NE	832	428,54
	DA	27	475,09
	Ukupno	859	

Tablica 5: Mann-Whitney test – rangovi

Tablica 6 prikazuje rezultate testiranja razlika između varijabli *Radni status majka*, *Radni status otac* i *Dijete s teškoćama*. Budući da varijable nisu pravilno distribuirane, korišten je neparametrijski Mann-Whitney U test. On je pokazao da ne postoji statistički značajna razlika između radnog statusa majki djece s teškoćama u razvoju u odnosu na majke djece tipičnoga razvoja ($Z = -0,104$; $p = 0,917$). Također, ne postoji statistički značajna razlika između radnog statusa očeva djece s teškoćama u razvoju u odnosu na očeve djece tipičnoga razvoja ($Z = -1,561$; $p = 0,119$):

	Radni status otac	Radni status majka
Mann-Whitney U	1624	1711
Z	-1,561	-0,104
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,119	0,917

Tablica 6: Mann-Whitney U test značajnosti razlika s obzirom na postojanje djeteta s teškoćama

Tablica 7 i Tablica 8 prikazuju frekvencije radnih statusa očeva i majki s obzirom na to imaju li dijete s teškoćama ili dijete tipičnog razvoja:

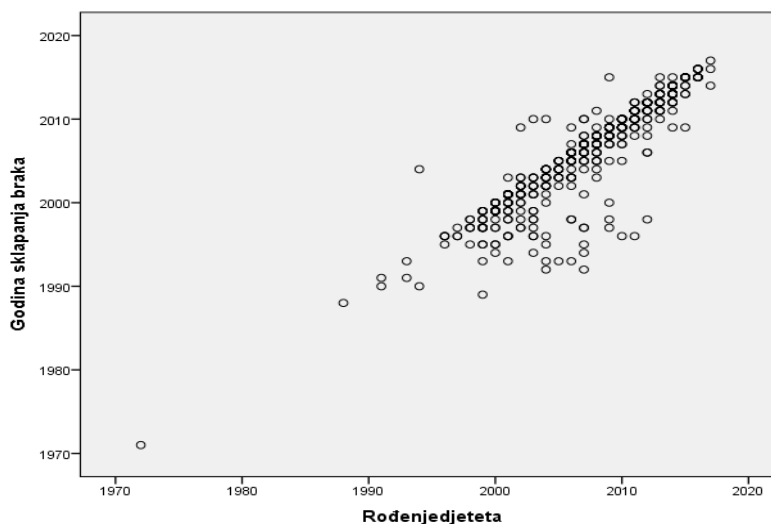
	Radni status majka	Dijete s teškoćama		Ukupno
		NE	DA	
	Nezaposlena	37	2	39
	Zaposlena	228	11	239
Ukupno		266	13	279

Tablica 7: Frekvencije radnog statusa majke s obzirom na postojanje djeteta s teškoćama

	Radni status otac	Dijete s teškoćama		Ukupno
		NE	DA	
	Nezaposlen	33	0	33
	Zaposlen	232	14	246
Ukupno		273	14	287

Tablica 8: Frekvencije radnog statusa oca s obzirom na postojanje djeteta s teškoćama

Varijable *Godina sklapanja braka* i *Godina rođenja prvoga djeteta* pravilno su distribuirane. Prije prelaska na računanje koeficijenta korelacije među tim varijablama, potrebno je zadovoljiti dodatne preduvjete. Stoga je ispitana crta regresije koja je pokazala linearnu povezanost među varijablama prikazanu na Slika 1:

Slika 1: Crta regresije prije računanja Pearsonova koeficijenta korelacije

Kako bi se provjerila značajnost povezanosti te dvije varijable, korišten je Pearsonov koeficijent korelacije prikazan u Tablica 9. Rezultati pokazuju da je $p = 0,000$ što ukazuje na značajnu povezanost između godine sklapanja braka i godine rođenja prvoga djeteta.

		Godina sklapanja braka	Godina rođenja djeteta
Godina sklapanja braka	Pearson Correlation	1	,900
	Sig. (2-tailed)		0
Godina rođenja djeteta	Pearson Correlation	,900	1
	Sig. (2-tailed)	0	

Tablica 9: Pearsonov koeficijent korelacije

5. Rasprava

Ranija istraživanja o tematici razvoda među roditeljima djece s teškoćama u razvoju nisu jednoznačna. Postoje velika odstupanja u njihovim rezultatima koja obuhvaćaju cijeli kontinuum, od toga da se roditelji djece s teškoćama znatno češće razvode od roditelja djece tipičnog razvoja pa sve do toga da se značajno rjeđe razvode. Zašto su te razlike toliko velike može objasniti niz čimbenika koji dovode do razvoda. Jedan od tih čimbenika može, ali ne mora biti utjecaj djeteta s teškoćama na dinamiku obiteljskih odnosa i bračne veze. Također, metodologija istraživanja se razlikuje, ali i kulturološka obilježja pojedine skupine ispitanika, odnos supružnika prije rođenja djeteta s teškoćama, prirodna i stručna podrška koju obitelj ima, broj djece u obitelji, dijagnoza djeteta i slično. Sve to može djelovati kao olakotna ili kao otegotna okolnost koja u odnosu s drugim čimbenicima može izazvati promjene u obiteljskoj dinamici, a posljedično i razvod.

Kako bi se dobio uvid u broj razvedenih roditelja koji imaju dijete s teškoćama naspram broja razvedenih roditelja koji imaju dijete tipičnog razvoja, određen je postotak djece s teškoćama i postotak djece tipičnog razvoja u uzorku. Kao referentna točka korišten je posljednji Popis stanovništva iz 2011. godine (Državni zavod za statistiku, 2011). Budući da je omjer djece s teškoćama i djece tipičnog razvoja u populaciji uvijek gotovo jednak, razlika od šest godina između uzimanja podataka je zanemariva. Djeca s teškoćama u ukupnoj populaciji djece od 0 do 19 godina čine 6%, a djeca tipičnog razvoja ostalih 94%. U uzorku ovoga istraživanja, samo 2% čine djeca s teškoćama, a ostalih 98% čine djeca tipičnog razvoja. To bi značilo da 2% djece s teškoćama ima razvedene roditelje u usporedbi s ukupnih 6% djece s teškoćama u gradu Zagrebu. Podaci iz Državnog zavoda za statistiku govore da se u Zagrebu razvede svaki treći brak (Državni zavod za statistiku, 2016). Ako se pretpostavi da je postojanje djeteta s teškoćama neutralan čimbenik pri razvodu braka, onda je prosječno očekivanje da će među djecom čiji su roditelji razvedeni biti 6% djece s teškoćama. U uzorku ovoga istraživanja, samo 2% čine djeca s teškoćama, a ostalih 98% čine djeca tipičnog razvoja. Iz toga bi se dalo zaključiti kako dijete s teškoćama nije čimbenik koji pridonosi razvodu braka, već naprotiv – dijete s teškoćama smanjuje vjerojatnost razvoda braka. Taj rezultat objašnjavaju autori McCoyd, Akincigil i Paek (2010) koji navode da dijete s teškoćama u razvoju unutar obitelji koja spremno

prihvati taj izazov može djelovati kao pokretač. Nadalje, ključne su reakcije koje, ukoliko uključuju pozitivnu prilagodbu na dijete s teškoćama, djeluje osnažujuće za obitelj na način da sepostojanje djeteta s teškoćama shvaća kao doprinos obiteljskoj kvaliteti života (Ferguson, 2001 prema Risdal i Singer, 2004). Također, autori Kearney i Griffin (2001) u svom istraživanju naglašavaju pozitivne ishode koje dijete s teškoćama donosi obitelji. Pokazalo se da ono osnažuje i povezuje roditelje dok s druge strane, nerazumijevanje okoline i odnosi roditelja s drugim ljudima donose osjećaje tuge. Stoga je moguće da roditelji djece s teškoćama u gradu Zagrebu ne osjećaju toliko velik teret zbog drugih ljudi i okoline jer su još uvijek više obiteljski povezani te razvijaju i održavaju dobre odnose s prijateljima i susjedima čineći tako snažnu mrežu prirodne, neformalne podrške. Također, osim prirodne podrške, dostupna im je stručna podrška u obliku rane intervencije (koja je zaživjela prije desetak godina pa su upravo djeca iz ovoga uzorka imala mogućnost uključivanja), usluga roditeljskih grupa, rad s edukacijskim rehabilitatorima, obiteljskih savjetovanja koja nisu usmjerena isključivo na dijete s teškoćama, već na obitelj kao cjelinu. Upravo ta snažna socijalna podrška prijatelja i obitelji, kao i stručna podrška smanjuju rizik za negativne bračne interakcije (Risdal i Singer, 2004; Hartley, Seltzer, Barker i Greenberg, 2011). Moguće je da su svi ti čimbenici djelovali na rjeđe razvode roditelja djece s teškoćama u isto vrijeme kada je postotak razvoda općenito snažno porastao. Ipak, takav zaključak bi se sa sigurnošću mogao donijeti samo pregledom razvoda u zadnjih desetak godina. Na taj način mogli bismo vidjeti kretanje razvoda obje skupine roditelja.

Rezultati pokazuju da se majke najčešće razvode u dobi od 30 do 40 godina, prosječne dobi 38 godina a očevi u dobi od 40 do 50 godina, prosječne dobi 43 godine. Najmanje očeva i majki razvodi se u dobi od 60 pa nadalje. Također, češće se razvode mlađe majke od mlađih očeva, kao i stariji očevi od mlađih majki. Kada su se uspoređivale razlike u dobi očeva i majki djece s teškoćama u odnosu na dob očeva i majki djece tipičnog razvoja, nisu pronađene statistički značajne razlike. Ti rezultati u suprotnosti su sa stranim istraživanjima koja govore o produljenom razdoblju osjetljivosti na razvod kod roditelja djece s teškoćama zbog povećanih zahtjeva za brigom za dijete s teškoćama koji sežu čak i u odraslu dob (Hartley, Seltzer, Barker i Greenberg, 2011).

Podružnice grada Zagreba, podijeljene po četvrtima, razlikuju se po broju razvoda. Najviše razvoda bilježi podružnica Novi Zagreb koja uključuje tri četvrti; Novi Zagreb – istok, Novi Zagreb – zapad i Brezovicu, a zatim slijedi Trešnjevka koja uključuje četvrti; Trešnjevka – sjever i Trešnjevka – jug. Po broju razvoda, ali i po broju stanovnika te dvije

podružnice prednjače. Najmanje razvoda bilježe podružnice s najmanjim brojem stanovnika – Gornji grad i Donji grad. Broj razvoda s djecom s teškoćama uglavnom je sukladan broju ukupnih razvoda u podružnici. Stoga najviše razvoda s djecom s teškoćama imaju Novi Zagreb i Trešnjevka, a niti jedan razvod nemaju Gornji grad i Donji grad.

Prilikom pretraživanja dijagnoza, ustanovljeno je da za najveći broj djece s teškoćama nedostaje dijagnoza. U tom slučaju jasna je neusklađenost u prikupljanju, bilježenju i čuvanju podataka o djeci s teškoćama u razvoju. Stoga bi bilo korisno olakšati proces prikupljanja podataka pomoću obrazaca, otvaranja digitalnoga registra u kojemu bi se povezale sve socijalne usluge koje koristi jedna obitelj. To bi omogućilo socijalnim radnicima olakšan pristup podacima, ali i jednostavniju suradnju s ostalim sustavima, poput sustava zdravstvene skrbi. Sukladno nalazima stranih istraživanja (Hartley, Seltzer, Barker i Greenberg, 2011; Hartley i sur., 2010) roditelji djece s poremećajem iz autističnog spektra najčešće se razvode. Ukoliko se iz uzorka izuzmu nepoznate dijagnoze, poremećaj iz autističnog spektra čini gotovo polovicu uzorka, odnosno 42,2% uzorka. Strana istraživanja govore da se roditelji djece s teškoćama učenja i Down sindromom rjeđe ili jednako često razvode kao i djeca tipičnog razvoja (Joesch i Smith, 1997; Hartley, Seltzer, Barker i Greenberg, 2011). Djelomičnu potvrdu tome može dati i činjenica da u ovome uzorku samo jedno dijete s Down sindromom ima razvedene roditelje. S druge strane, zbog velikog broja djece s teškoćama učenja općenito, začudno je da su roditelji samo jednog djeteta s teškoćama učenja razvedeni.

Također, oštećenja vida su se pokazala kao dijagnoza koja češće dovodi do razvoda roditelja (Joesch i Smith, 1997). Ipak, u ovome istraživanju oštećenja vida imalo je samo jedno dijete koje je također imalo i dodatne emocionalne teškoće. Razlog tome može biti kvalitetna podrška djeci oštećena vida koja uključuje Centar za odgoj i obrazovanje Vinko Bek i Dnevni centar za rehabilitaciju djece – Mali dom, ali i nizak postotak djece s oštećenjem vida u odnosu na druge teškoće. Od ostalih dijagnoza još se pojavljuju višestruke teškoće, govorne teškoće, ADHD i motoričke teškoće, točnije pareza pleksusa brahijalisa i distoni sindrom. Ipak, iz ovih podataka se ne mogu sa sigurnošću izvući zaključci o utjecajima dijagnoza na razvod roditelja zbog ograničavajućih metodoloških čimbenika, ali i zbog nepotpunosti podataka (više od trećine uzorka nema pripisanu dijagnozu).

Literatura govori da se češće razvode roditelji koji imaju više djece u slučaju da nemaju dijete s teškoćama, a ako imaju dijete s teškoćama, veći broj djece znači manji rizik za razvod (Namkung i sur., 2015). Ovaj rad ne može dati potvrdu takvim nalazima

literature. Naime, većina razvedenih roditelja – njih 54% ima samo jedno dijete, 37% roditelja ima dvoje djece, a tek 9% razvedenih roditelja ima više od dvoje djece. Stoga razvedeni roditelji djece tipičnog razvoja imaju prosječno 1,57 djece, a roditelji djece s teškoćama prosječno 1,64 djece što bi značilo da obje skupine roditelja najčešće imaju jedno do dvoje djece. Broj djece u ovome istraživanju dakle ne možemo shvatiti kao čimbenik koji pridonosi ili smanjuje mogućnost razvoda.

Prosjek dobi obje skupine djece - djece tipičnog razvoja i djece s teškoćama - je devet do deset godina u trenutku razvoda roditelja. Kao što nema statistički značajnih razlika između dobi u kojoj se roditelji djece s teškoćama i roditelji djece tipičnog razvoja razvode, tako nema razlika niti u dobi u kojoj se njihova djeca nalaze tijekom razvoda. Ovaj podatak može biti značajan zbog rane intervencije koja se počela sustavno provoditi upravo u vrijeme rođenja ove djece. Stoga bi uključivanje ove djece u ranu intervenciju moglo biti povezano s rjeđim razvodima njihovih roditelja. Budući da podaci za razvode roditelja punoljetne djece ne postoje, ne može se odbaciti pretpostavka pojedinih autora poput Hartley, Seltzer, Barker i Greenberg (2011) da se roditelji djece s teškoćama nastavljaju razvoditi i nakon što njihova djeca s teškoćama uđu u odraslu dob.

Rezultati pokazuju da ne postoji statistički značajna razlika između stupnja obrazovanja majki djece s teškoćama u razvoju i majki djece tipičnog razvoja. Budući da roditelji najčešće završe svoje obrazovanje prije ulaska u brak pa djeca s teškoćama nisu povezana s njihovim razinom obrazovanja, ovakav rezultat je očekivan. Međutim, razlika se pokazala između očeva; naime, očevi djece s teškoćama statistički značajno se razlikuju u odnosu na očeve djece bez teškoća. Ta razlika očituje se u srednjim vrijednostima koje su za očeve djece s teškoćama veće, što znači da su očevi djece s teškoćama u ovome uzorku obrazovaniji od očeva djece tipičnog razvoja. Ipak, ta razlika, iako statistički značajna, nije jako izražena (MeanRank: 514,26 prema 427,27). Stoga se postavlja pitanje: mogu li ti ovi rezultati sugerirati da se obrazovaniji očevi djece s teškoćama češće razvode od manje obrazovanih očeva djece s teškoćama? Pretraživanjem literature pronađeno je istraživanje autora Urbano i Hodapp (2007) koji su za roditelje djece s Down sindromom dobili potpuno drugačije rezultate. Naime, očevi roditelja s Down sindromom češće se razvode ako su niže obrazovani i ako žive izvan grada. Stoga bi trebalo provesti daljnja istraživanja koja uključuju podatke o razvodima kroz nekoliko godina, kao i podatke o dijagnozi djeteta kako bi se donijeli određeni zaključci.

Rezultati Mann-Whitneyeva U testa pokazali su da ne postoji statistički značajna razlika između roditelja djece s teškoćama i roditelja djece tipičnog razvoja s obzirom na

njihov radni status. Ti rezultati mogu dovesti do zaključka da postojanje djeteta s teškoćama u obitelji ne dovodi nužno do nezaposlenosti jednog od roditelja zbog povećane skrbi o djetetu s teškoćama (najčešće majke) kako je to inače uvriježeno.

Literatura navodi da su oni roditelji koji dobiju djecu rano u braku podložniji razvodu braka (Bramlett i Mosher, 2002; Hartley, Seltzer, Barker i Greenberg, 2011). Potkrepu tim rezultatima daje značajna statistička povezanost između godine sklapanja braka i godine rođenja prvog djeteta. Ta povezanost znači da se češće razvode oni roditelji koji su dijete dobili tijekom prve godine braka. Međutim, potrebna je usporedna skupina nerazvedenih roditelja koji dobiju prvo dijete za vrijeme prve godine braka kako bi se donijeli zaključci o utjecaju rođenja prvog djeteta rano u braku. Isto tako, duljina trajanja predbračne veze trebala bi biti jedan od čimbenika koji bi se ispitivao kako bi se razlikovalo roditelje koji su bili u duljim od roditelja koji su bili u kraćim vezama prije stupanja u brak.

Ovi rezultati pokazuju da nema značajnih razlika između razvedenih roditelja djece s teškoćama i razvedenih roditelja djece tipičnog razvoja. Iako se ne mogu imenovati niti objasniti točni uzroci razvoda, moguće je zaključiti kako se razlozi zbog kojih dolazi do raskidanja bračne veze kod roditelja djece s teškoćama uvelike podudaraju s razlozima razvoda roditelja djece tipičnog razvoja. Stoga se mogu srušiti predrasude o tome da je sama pojavnost djeteta s teškoćama unutar obitelji čimbenik koji utječe na razvod braka njegovih roditelja. Dijete s teškoćama obitelji sigurno predstavlja velike izazove i narušava sliku idealnog obiteljskog života, ali nikako se ne može tvrditi da će ono djelovati na svaku obitelj jednako, niti da je njegov utjecaj presudan za razvod. Ono što se može zaključiti je da poremećaj iz autističnog spektra, doseže gotovo polovicu poznatih dijagnoza u uzorku. Upravo zato su ovi rezultati poticaj za uvođenje stručne pomoći i savjetovanja roditeljima djece s poremećajem iz autističnog spektra odmah pri njegovu dijagnosticiranju kako bi se čim prije djelovalo na stvaranje pozitivne obiteljske dinamike. Također, poticaj je i daljnjemu istraživanju njegova uzroka, kao i istraživanjima koja bi provela studije učinkovitosti raznih popularnih terapija i tretmana za tu - danas jako čestu dijagnozu.

Roditelji djece s teškoćama u razvoju u ovome uzorku pokazali su slične karakteristike kao što imaju i roditelji djece tipičnog razvoja, uključujući i učestalost razvoda. Moglo bi se stoga zaključiti kako se u ovome radu odbija nulta hipoteza, ali se ne može u potpunosti prihvatiti alternativna hipoteza. Broj razvedenih roditelja djece s teškoćama manji je od broja razvedenih roditelja djece tipičnog razvoja. Međutim, ne može

se sa sigurnošću tvrditi da je ta razlika značajna. Ipak, može se zaključiti da su roditelji i djeca iz obje skupine više međusobno slični nego različiti.

Ovi rezultati i zaključci trebali bi se ipak shvatiti s rezervom. Nedostaci istraživanja zasigurno su nedostatak usporedivih podataka o sklopljenim brakovima zbog čega je bilo nemoguće uspoređivati omjere sklopljenih i razvedenih brakova roditelja djece s teškoćama i djece tipičnog razvoja, nedostatak pojedinih varijabli za određene predmete razvoda te prikupljanje podataka tijekom samo jedne godine. Prednosti istraživanja uključuju korištenje potpunog uzorka, odnosno cijele populacije razvedenih roditelja u 2017. godini i tematski jedinstveno istraživanje u Republici Hrvatskoj. Znanstveni doprinos rada uključuje mogućnost korištenja rezultata kao temelj za druga istraživanja iz ovoga područja, pri čemu bi se vodilo računa o metodologiji i prikupljanju podataka o omjeru razvoda braka roditelja djece s teškoćama i roditelja djece tipičnog razvoja, a ne samo broju istih. Također bi bilo korisno ispitati povezanost stručne podrške, uključenosti obitelji u različite oblikerehabilitacijske usluge kao i karakteristike roditelja i djeteta na učestalost razvoda, ali i napraviti usporedbe s drugim gradovima u Republici Hrvatskoj. Stručni doprinos uključuje bolju organizaciju stručne podrške i skrbi o obiteljima djece s teškoćama u razvoju.

6. Zaključak

Rezultati ovoga istraživanja ne pokazuju statistički značajne razlike između razvedenih roditelja djece s teškoćama i razvedenih roditelja djece tipičnog razvoja. Stoga se mogu srušiti predrasude o tome da je sama pojavnost djeteta s teškoćama unutar obitelji čimbenik koji utječe na razvod braka njegovih roditelja. Roditelji djece s teškoćama su roditeljima djece tipičnog razvoja više slični nego različiti na svim ispitanim varijablama. Budući da na istraživanim varijablama nisu pokazane značajne razlike, može se zaključiti da su čimbenici koji utječu na razvod roditelja jednaki kod obje skupine roditelja. Upravo zbog toga, dijete s teškoćama ne može se gledati kao uzrok razvoda njegovih roditelja, nego čak kao jedan od čimbenika koji roditelje može dodatno povezati i osnažiti. Ipak, potrebno je puno više od sekundarno prikupljenih podataka da bi se donijeli jasni zaključci o mogućim pokretačima razvoda – kako okolinskim, tako i osobnim. Stoga bi kombinacija kvantitativnih i kvalitativnih metoda istraživanja mogla pomoći u otkrivanju jedinstvenih rizičnih čimbenika razvoda koji bi se mogli eliminirati pomoću adekvatne stručne podrške koja bi bila usmjerena samo na roditelje djece s teškoćama u razvoju, već i na roditelje djece tipičnoga razvoja.

7. Literatura

1. Baeza-Velasco, C., Rattaz, C., Michelon, C., Pernon, E. i Baghdadli, A. (2013). Separation of Parents Raising Children with Autism Spectrum Disorders. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 25 (6), 613-624.
2. Birditt, K. S., Hope, S., Brown, E. i Orbuch, T. (2012). Developmental Trajectories of Marital Happiness Over 16 Years. *Research in Human Development*, 9 (2), 126-144.
3. Bramlett, M. D., Mosher, W. D. (2002). Cohabitation, marriage, divorce and remarriage in the United States. *Vital Health Statistics*, 23 (22), 1-93.
4. Corman, H. i Kaestner, R. (1992). The Effects of Child Health on Marital Status and Family Structure. *Demography*, 29 (3), 389-408
5. Državni zavod za statistiku (2011). Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011. godine. Preuzeto 12. lipnja 2018. s mrežnog odredišta <https://www.dzs.hr/>
6. Državni zavod za statistiku (2016). Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2016. Preuzeto 12. lipnja 2018. s mrežnog odredišta <https://www.dzs.hr/>
7. Grozdanić, S. (2000). Jednoroditeljske obitelji prema uzrocima njihova nastanka. *Ljetopis socijalnog rada*, 7 (2), 169-182.
8. Hartley, S. L., Seltzer, M. M., Greenberg, J., Floyd, F., Orsmond, G. i Bolt, D. (2010). The Relative Risk and Timing of Divorce in Families of Children With an Autism Spectrum Disorder. *Journal of Family Psychology*, 24 (4), 449-457.
9. Hartley, S. L., Seltzer, M. M., Barker, E. T. i Greenberg, J. S. (2011). Marital Quality of Families of Children with Developmental Disabilities. *International Review of Research in Developmental Disabilities*, 41, 1-29.
10. Hirst, M. (1991). Dissolution and reconstitution of families with a disabled young person. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 33 (12), 1073-9.
11. Huston, T. L., Niehuis, S. i Smith, S. E. (2001). The Early Marital Roots of Conjugal Distress and Divorce. *Current Directions in Psychological Science*, 10 (4), 116-119.
12. Joesch, J. M. i Smith, K. R. (1997). Children's health and their mothers' risk of divorce or separation. *Social Biology*, 44 (3-4), 159-169.
13. Karney, B. R., McNulty, J. K. i Frye, N. E. (2001). A Social-Cognitive Perspective on the Maintenance and Deterioration of Relationship Satisfaction. U J. Harvey, A.

- Wenzel (ur.), *Close Romantic Relationships: Maintenance and Enhancement* (str. 195-214). New York: Psychology Press.
14. Kearney, P. M i Griffin, T. (2001). Between joy and sorrow: being a parent of a child with developmental disability. *Journal of Advanced Nursing*, 34 (5), 582-592.
  15. Lavner, J. A. i Bradbury, T. N. (2010). Patterns of Change in Marital Satisfaction Over the Newlywed Years. *Journal of Marriage and Family*, 72, 1171-1187.
  16. Mattson, R. E., Frame, L. E. i Johnson, M. D. (2011). Premarital affect as a predictor of postnuptial marital satisfaction. *Personal Relationships*, 18, 532-546.
  17. Mauldon, J. (1992). Children's Risks of Experiencing Divorce and Remarriage: Do Disabled Children Destabilize Marriages?. *Population Studies*, 46, 349-362.
  18. McCoyd, J. L. M., Akincigil, A. i Paek, E. K. (2010). Pediatric Disability and Caregiver Separation. *Journal of Family Social Work*, 13, 251-268.
  19. Namkung, E. H., Song, J., Greenberg, J. S., Mailick, M. R. i Floyd, F. J. (2015). The Relative Risk of Divorce in Parents of Children With Developmental Disabilities: Impacts of Lifelong Parenting. *American Journal on Intellectual and Developmental Disabilities*, 120 (6), 514–526.
  20. Narodne novine (2015). Obiteljski zakon (103/2015). Posjećeno 14. ožujka, 2018. na mrežnoj stranici: <https://narodne-novine.nn.hr/search.aspx>
  21. Reichman, N. E., Corman, H. i Noonan, K. (2004). Effects of Child Health on Parents' Relationship Status. *Demography*, 41 (3), 569-584.
  22. Risdal, D. i Singer, G. H. S. (2004). Marital Adjustment in Parents of Children with Disabilities: A Historical Review and Meta-Analysis. *Research & Practice for Persons with Severe Disabilities*, 29 (2) 95–103.
  23. Sabbeth, B. F. i Leventhal, J. M. (1984). Marital adjustment to chronic childhood illness: a critique of the literature. *The Journal of Pediatrics*, 73 (6), 762-8.
  24. Sbarra, D. A., Law, R. W. i Portley, R. M. (2011). Divorce and Death: A Meta-Analysis and Research Agenda for Clinical, Social, and Health Psychology. *Perspectives on Psychological Science*, 6 (5) 454–474.
  25. Seltzer, M. M., Greenberg, J. S., Floyd, F. J., Pettee, Y. i Hong, J. (2001). Life Course Impacts of Parenting a Child With a Disability. *American Journal on Mental Retardation*, 106 (3), 265–286.
  26. Shufeit, L. J. i Wurster, S. R. (1975). Frequency of Divorce among Parents of Handicapped Children. Posjećeno 1. lipnja 2018. na mrežnom odredištu: <https://eric.ed.gov/?id=ED113909>

27. Sobsey, D. (2004). Marital stability and marital satisfaction in families of children with disabilities: Chicken or egg?. *Developmental Disabilities Bulletin*, 32 (1), 62-83.
28. Urbano, R. C. i Hodapp, R. M. (2007). Divorce in Families of Children With Down Syndrome: A Population-Based Study. *American Journal on Mental Retardation*, 112 (4), 261-274.
29. Wei, X. i Yu, J. W. (2012). The Concurrent and Longitudinal Effects of Child Disability Types and Health on Family Experiences. *Maternal and Child Health Journal*, 16, 100-108